

ASKERÎ POLİS TEŞKİLÂTI İSTİHBARAT RAPORLARINDA BATI CEPHESİ'NDE YUNAN ASKERÎ HAREKÂTI VE ZULMÜ

Dr. HAMİT PEHLİVANLI

Osmanlı Devleti, İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerinin hayâlperestliği ve uzağı görememeleri yüzünden büyük bir savaşın içine itilmişti. Hazırlıksız ve birçok eksikle girilen I. Dünya Savaşı'nda Türk Ordusu büyük fedakârlıklar göstererek İtilâf Devletlerini uğraştırmıştı. Ancak Osmanlı Devleti'nin direnmeleri, hatta zaferleri, müttefiklerinin İtilâf Devletleriyle anlaşmalar yaparak sahnedeki çekilmeleriyle boşa gitmiştir. Çaresiz kalan Türkler de, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak yenilgiyi kabul etmişlerdi. Bu yenilgi, asırlardır Türklerin hâkimiyetinde bulunan Anadolu'nun yer yer düşman işgali altına girmesi sonucunu doğuracaktır. Zaten I. Dünya Harbi sıralarında batılı emperyalist devletler, Osmanlı topraklarını paylaşma plânları yapmışlar ve bu maksatla bazı anlaşmalar da imzalamışlardır. İtilâf Devletleri arasında en güçlü durumda olan İngilizler, Anadolu'nun taksimi ve işgalinde Yunanlıları kullanmayı plânlamıştı. Amaçları uğruna kullanacağı Yunanlılara, Batı Anadolu'da bazı Türk topraklarını vermeyi vaat etmişti. Yunanlılar, İngilizlere hizmetleri karşılığında onların kendilerine vermeyi vaat ettikleri toprakları elde etmek üzere 22 Haziran 1920'de altı tümenlik bir kuvvetle üç yönden Anadolu içlerine doğru ileri harekâta geçtiler. Yunanlılar üç tümen ile iki koldan Akhisar-Soma yönünde, iki tümen ile Salihli yönünde; bir tümen ile Aydın Cephesi'nde harekete geçtiler.

İki tümenle Salihli, Alaşehir, Uşak istikametinde ileri harekâta geçen Yunanlıların durumunu, Ankara Hükûmeti yakından takip ediyor ve tedbirler almaya çalışıyordu. Ankara Hükûmeti'nin ilk istihbarat teşkilâtı olan Askerî Polis Teşkilâtı bu konuda hükûmete en büyük desteği sağlıyordu. Yunanlıların harekâtını takip etmek üzere Uşak ve çevresinde görevlendirilen Askerî Polis Teşkilâtı ajanının, bölgede yapılan zulüm, işkence ve askerî durum ile alakalı olarak yaptığı tespitler şöyledir:

Uşak Cephesi: Garp Cephesi Askerî Polis Teşkilâtı Başkanlığı'nın 13 Ekim 1920'de, Cephe Komutanlığı'na verdiği rapora göre durum şöyledir:

29 Eylül 1920'de Uşak çevresini işgale başlayan Yunanlılar, Uşak istasyonunun 2-3 km. güneyinden başlayarak, tren hattının 2-5 km. doğusundaki sirtları ele geçirmişlerdir. Kuyucak (Uşak'ın güneyinde) mevkiinin 3 km. güney doğusundaki tepelerde, üç makineli tüfek ve 150 Yunan piyadesi mevzilenmiştir. Uşak istasyonunun 2,5 km. güneydoğusuna ise, 7,5'lük bir top yerleştirilmiştir. İstasyon ile şehir arasındaki mezarlık karşısında ise, tahminen 300 kadar katır bulunmaktadır. Ancak, bu katırların hangi sınıf askere ait olduğu tespit edilememiştir. Uşak içerisinde şapkalarında 34 rakamı bulunan birçok asker bulunmaktadır. Bundan anlaşıldığına göre 34. Alay Uşak'ta bulunmaktadır. Uşak merkezinde İkinci Fırka Komutanı Tuğgeneral Suluhopolos bulunmaktadır. Ağustos sonlarında Uşak'ı ele geçiren Yunanlılar, işkence ve zulümlerine devam etmişlerdir. Bu arada ekonomik, idarî bazı uygulamalarda da bulunmuşlardır. Uşak'tan dışarıya hububat sevki yasaklanarak, tamamı askere tahsis edilmiştir. Savaş yılları içinde Türk parasının değeri, Yunan drahmisine göre iyi durumdadır. Halk ve tüccar, Türk parasına daha çok değer vermektedir. Zira bir drahmî 12,5 kuruş değerindedir. Yunanlılar, şehirde ele geçirdikleri bütün hayvanlara el koymuşlardır. Bu hayvanlardan inek, koyun, keçiyi satmışlar; beygir ve öküz gibi hayvanları da orduda kullanmışlardır. Sadece Uşak'tan değil, civar köy ve kasabalardan da dışarıya hayvan sevkini yasaklamışlar; aksine hareket edenleri cezalandıracaklarını bildirmişlerdir. Uşak'ta bulunan bütün kahvehaneler meyhaneye çevrilmiştir.

29 Eylül 1920'den itibaren Uşak'a giriş için belge istenmeye başlanmıştır. Buna göre, çevre köy ve kasabalardan gelenler, Uşak'a girebilmek için "hüviyet ilmühaberi" getirmek zorundadırlar¹.

Halk, Yunan askerlerinin hırsızlığından çok şikâyetçidir. Uşak ve çevresini işgal eden Yunanlılar kundaktaki çocuktan, seksen yaşındaki ihtiyarlara kadar herkese zulüm, işkence yaparak öldürmekte ve eşyalarını yağmalamaktadırlar².

Uşak ile Alaşehir arasında Yunanlıların durumu ise şöyledir: Uşak-Alaşehir arasındaki tren köprülerinin tamamında, önemine göre bir veya iki manga "muhafız askeri" bulunmaktadır. Ayrıca tren istasyonlarında bulunan kumpanya barakalarında da birer, ikişer manga bulunmaktadır. İğneli istasyonunda önemli bir kıta bulunmakla beraber, Gubey (Ulubey) nahiyesinde iki tabur kadar Yunan birliği bulunmaktadır. Elvanlar istas-

¹ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93.

² ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 105.

yonunda ordugâhı bulunan bir tümen kadar asker, tren hattının kuzeyinde olmak üzere yerleşmiş durumdadır. Topçu birliğine rastlanamamıştır. 600 kadar katır, 90-100 katırdan oluşan gruplara ayrılmış şekilde bulunmaktadır. İnay-Elvanlar arasındaki tren köprüsü tahrip edilmiş durumdadır. Onarım sürmekte ve kısa zamanda bitirmek için çalışılmaktadır. Tren bu kısımda aktarma yapmak zorunda kalmaktadır. Yunanlılar, köprünün Elvanlar tarafına bol miktarda erzak ve zahire geçirmişlerdir. Örneğin soğuk günlerde askere verilmek üzere 150 fiçı kanyak temin edilmiş ve asker başına 150 gram verilmesi hesap edilmiştir³.

Alaşehir Cephesi: Burası Kolordu merkezidir. General Nider, karargâhı ile burada bulunmaktadır. Ekim 1920 başlarında şehirde bir alay kadar Yunan askeri bulunmaktadır. Efsun askerinden de bir tabur kadar bulunmaktadır. Yunanlılar, Alaşehir ve köylerinde halka zulüm ve işkence yapmakta kadın ve kızların ırz ve namuslarını kirletmektedirler. Alaşehir, işgal sırasında gerek yerli Rumlar ve gerekse Yunanlılar tarafından yağma ve tahrip edilmiştir. Uşak-Alaşehir arasındaki dağlarda dolaşan kaçak Yunan askerleri köyleri basarak soymaktadırlar. Yunan komutanları Alaşehir'de basit ekonomik bir takım tedbirler alarak bazı mallara çok düşük fiyatlar (narh) koymuşlardır. Örneğin sadeyağın kıyyesi (okka da denir ve 1282 grama tekabül eder) 150, yumurtanın tanesinin ise 1,5 kuruştan satılması zorunludur. Köylüler bu yüzden şehre herhangi bir mal getirmeyi istememektedirler. Şehre girişleri kontrole alan Yunan subayları, Türkçe bilen askerleri aracılığı ile, Pazar günü şehre gelen köylüleri kontrol ettirerek, ellerindeki yağ, yumurta ve diğer malzemeleri almakta ve çok az para vermektedirler. Yerli Rumların teşvikleri sonunda Yunanlılar, şehrin ortasında masalar kurarak bayraklarla donatmışlar ve Venizelos ile ordu şerefine akşama kadar çalgı çalmış ve içki içmişlerdir. Alaşehir-Kula arasındaki şose, 15 km.'ye kadar, Türk esirlerine tamir ettirilmiştir. Sayıları altmış-yetmiş kadar olan bu esir askerler başka işlerde çalıştırılmak üzere, 2 Ekim 1920'de Uşak'a gönderilmişlerdir. Kula'nın 5 km. güneyinde bulunan bir çeşme yakınındaki iki çadırda yirmi kadar Yunan askeri bulunmakta ve bunlar o çevredeki koyun sürülerinden hergün ikişer, üçer tane almaktadırlar⁴.

³ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93-1, 2,3; *Türk İstiklâl Harbi* II. c. 2. Kısım, Ankara 1965, s. 317.

⁴ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93-1, 2, 3; Kâmil Su, *Manisa ve Töresinde İşgal Açıları*, Ankara 1982, s. 104-110.

Kula ve Çevresi: Kula'nın girişinde bir manga, şehirde ise elli-altmış kişilik Yunan kuvveti bulunmaktadır. Şehrin ilk işgali sırasında kuvvetleri önce H. Polidesi, daha sonra Papa Dunkunas isimli, rütbeleri tespit edilemeyen iki Yunanlı subay yönetmiştir. Diğer yerlerde olduğu gibi burada da birçok yer, hatta ekmekçi dükkanları da dahil meyhaneye çevrilmiştir. Silâh toplamak bahanesiyle birçok insan tutuklanarak hapse atılmışlardır. Yunanlılar halkın moralini bozmak için propaganda yaparak Uşak'ın işgali sırasında oniki top, doksan vagon, beş makine, üçyüz esir ve çok miktarda silâh ve cephaneye aldıklarını söylemektedirler. Kula'dan, Demirci'ye giden Yunan kuvvetleri, Kula-İncikler-Sırçalar-Demirci yolunu takip etmişlerdir. Yunanlılar, yolları üzerindeki köylülere çok eziyet etmişler, silâh ve cephanelerini taşımışlardır. Özellikle Uşum, Ahdler köylerini yağmalamışlardır. Çatalok köyünde yirmiyedi Müslüman gencini katletmişlerdir⁵.

Demirci ve Çevresi: Buraları işgal eden Yunanlılar, her yerde yaptıkları gibi burada da yağma ve hırsızlık yapmışlar, üçyüz kadar Müslüman kadın ve kızının namusunu kirletmişlerdir. Çevredeki yaş meyve ve diğer mahsulün tamamının harap edildiğini, 6 Ekim 1920'de Demirci'ye gelen Askerî Polis Ajanı bizzat tespit etmiştir. Bir kısım muhafız Yunan askeri bırakan asıl birlikler, şehri terk etmişlerdir. Geride kalan muhafızlar da daha sonra Demirci'den ayrıldıklarından, Demirci'de Ekim 1920 ortalarında Yunan askeri kalmamıştır. Şehirde kaymakam yoktur. Onun yerine bir jandarma subayı görevlendirilmiştir⁶.

Simav ve Gördes Çevresi: Simav'ı işgal ve tahrip eden Yunanlılar, burada fazla kalmayarak bir kısmı Gördes'e, bir kısmı da Salihli'ye doğru gitmişlerdir. Simav'ın 12-15 km. doğusunda (Gördes yönünde) ve şose tarafında bir-iki tabur Yunan askeri yerleşmiştir. Erzaklarını da Gördes'ten getirmişlerdir. Bu askerlerin, sonra Simav'a getirilecekleri de duyulmuştur. Gördes'te büyük bir alay bulunmaktadır. Gördes'te, hamam (kaplıca), kahveler ve hanlar yıkılarak, kiremit, tuğla, tahta v.s.leri alarak kendi askerlerine mevzii yapmaktadırlar. Ayrıca şehirdeki evler birer ikişer işgal edilmektedir⁷.

Anadolu'da 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali ile başlayan Yunan yayılacılığı hızla devam ederken, yukarıdan beri anlattığımız zulüm ve iş-

⁵ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93-1, 2, 3; Kâmil Su, *Manisa ve Töresinde İşgal Actarı*, Ankara 1982, s. 37-38.

⁶ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93-1, 2, 3; Kâmil Su, a.g.e., s. 49.

⁷ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 93-1, 2, 3;

kenceler de Yunanlıların imha politikasının birer parçası olarak her geçen gün artıyordu. Ve Yunan idaresine geçen her Türk toprağında, hemen o gün göç başlıyor, geride harabelerden başka bir şey kalmıyordu. Yunan işkence ve zulmünün bir başka örneğine dünya tarihinde pek az rastlansa gerektir⁸. Öyle ki, Yunanlıları Anadolu'nun işgaline teşvik eden İngilizler bile, yapılan zulüm ve işkencelere dayanamamışlar ve "Tahkik Komisyonları" kurdurarak bu olaylara bir son vermek lüzumunu hissetmişlerdir. İşte bu amaçla Eylül 1920'de, bir İngiliz Heyeti'nin Yunan işgali altındaki bölgelere geçerek yerli halka, Yunanlıların zarar verip vermediklerini araştırdıkları ve ihtiyar heyetlerinden belgeler istedikleri, Askerî Polis Teşkilâtı'nın ajanlarınca tespit edilmiştir. Tahkik Komisyonları, Yunanlıların İslâm köylerinde bütün harmanlara, bağ ve bahçelerinin ürünlerine el koyduklarını, köyleri yaktıklarını, halkı göçe tâbi tuttuklarını ve boşalan köylere Hıristiyanları yerleştirdiklerini yerinde görerek, raporlar düzenlemişlerdir⁹.

İngilizler "Tahkik Komisyonları" aracılığı ile olayları araştırır, çözümler ararken Türkler de boş durmamışlardır. Yunanlıların zulüm ve işkenceleri çeşitli gazetelerle ve beyannamelerle Türk halkına duyurulmaya çalışılmıştır. Ancak, olayların önemini kavrayamayan bir kısım halk, bu yayınların propaganda olduğuna veya abartılmış olduğuna inanmaktadır. Hatta bunlar, olayların doğruluğuna inanan bir kısım halkın, fikir ve düşüncelerinde de şüpheler uyanmasına sebep olmaktadır.

İşgalci güçlere karşı halkın tepkisini ve direnme gücünü kıracak olan bu tarz düşünce ve fikirlerin zararını önlemek için, bazı tedbirler düşünülmüştür. Askerî Polis Teşkilâtı Genel Merkezi, bu önlemler arasında, kaza ve nahiyelerden heyetler teşkil edilerek, Yunanlıların yaptıkları işkence, zulüm ve tahribatı yerinde göstermeyi plânlamıştır. Bunun "... efkâr ve maneviyat üzerinde pek mühim tesirler hasıl edeceği..." kanaatinde-dirler. Ayrıca ajanların, Yunan işkence ve zulmü ile ilgili gönderdikleri istihbarat raporlarını "beyanname" şeklinde düzenleyerek yayınlamayı ve böylece halkı aydınlatmayı da düşünmüşlerdir¹⁰. Yine Yunan zulüm ve iş-

⁸ *Türk İstiklâl Harbi*, II. cilt, 2. Kısım, Ankara 1965, s. 141-142. Ayrıca yabancı gözü ile Yunan zulmü için bkz.: Grace M. Ellison, *Bir İngiliz Kadını Gözüyle Kuva-i Milliye Ankarası* (Tercüme eden: İbrahim S. Turek) 1973, s. 68 v.d.; Yücel Özkaya, *Ulusal Bağımsızlık Savaşında Anadolu'nun ve Kamuoyunun Durumu, Atatürk Yolu*, Sayı: 5, Mayıs 1990, Ankara 1990, s. 157.

⁹ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 36; *Türk İstiklâl Harbi*, II. cilt, 2. Kısım. s. 142.

¹⁰ ATASE Arşivi: K. 687, D. 141, F. 16-2.

kencesini belgelemek ve icap eden yerlere göndermek ve halka göstermek üzere, işğâl edilen ve yakılıp, tahrip edilen yerlere, fotoğraf çekecek memurlar da gönderilmiştir¹¹. Böylece olayların gerçeğini göremeyerek, Millî Mücadele'ye karşı çekimser duranların fikir ve düşüncelerinin değişmesi sağlanacak, işgalcilere karşı millî birlik ve beraberlik pekiştirilecekti.

Askerî Polis Teşkilâtı elemanları düşmanın her türlü harekâtını imkânları ölçüsünde takip etmişlerdir. Ajanlar işğâl bölgelerine geçerek, Yunanlıların çok yakınlarına kadar sokulmuşlar mümkün olduğu kadar onların düşüncelerini, plânlarını öğrenmeye çalışmışlardır. Öğrendikleri bilgileri ilgili makamlara zamanında ulaştırarak işgalci düşmana karşı tedbirler alınmasına yardımcı olmuşlardır. Yunan zulüm ve işkencesini yerinde görerek bilgileri Ankara'ya ulaştırmışlardır. Hükümet de bunları Türk ve dünya kamu oyuna çeşitli vasıtalarla duyurmuştur. İstihbarat elemanları Yunan işğali karşısında halkı şuurlandırmak, direnişlerini teşkilâtlandırmak yanında, halkın maddî, manevî durumunu tespit ederek hükümetin tedbirlerinde isabetli kararlar almasına yardımcı olmuşlardır. Askerî Polis Teşkilâtı elemanlarının raporlarında bildirdikleri Yunan zulüm ve işkencesini, daha sonra yayınlanan yerli ve yabancı kaynaklar doğrulamıştır. Bu da kısıtlı imkânlarla çalışan Teşkilât'ın başarı hanesine kaydedilecek bir husustur.

¹¹ ATASE Arşivi: K. 680, D. 118, F. 136.